

QUAN ĐIỂM CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN VỀ QUYỀN TRẺ EM VÀ SỰ VẬN DỤNG CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM

LƯƠNG THỊ PHƯƠNG*

Chủ nghĩa Mác - Lênin là hệ tư tưởng tiên tiến của thời đại, hệ tư tưởng về sự nghiệp giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người khỏi áp bức bóc lột. Trong quá trình hình thành và phát triển học thuyết về vấn đề giải phóng con người, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin luôn quan tâm đến việc bảo đảm các quyền cơ bản cho trẻ em. Với tầm nhìn vượt thời đại, quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về quyền trẻ em chính là cơ sở khoa học để Đảng Cộng sản Việt Nam đề ra đường lối, chủ trương nhằm thực hiện quyền trẻ em phù hợp với pháp luật quốc tế và hoàn cảnh Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Chủ nghĩa Mác - Lênin; quyền trẻ em; vận dụng; Đảng Cộng sản Việt Nam.

Marxism-Leninism, a progressive ideology of its time, advocates for national liberation, class emancipation, and the liberation of humanity from oppression. At its core, this ideology is dedicated to ensuring fundamental rights for children. The classical Marxist-Leninist theorists consistently stressed the importance of protecting children's rights. This perspective, ahead of its time, provides the Communist Party of Vietnam with a solid scientific foundation. This foundation allows the party to develop guidelines and policies for implementing children's rights in alignment with international law and the unique conditions in Vietnam, instilling confidence in their approach.

Keywords: Marxism-Leninism; children's rights; application; Communist Party of Vietnam.

NGÀY NHẬN: 15/4/2024

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 20/5/2024

NGÀY DUYỆT: 17/6/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.341.2024.876>

1. Đặt vấn đề

Trẻ em là người chủ tương lai của đất nước. Vì vậy, bảo vệ, chăm sóc và giáo dục tốt thiếu niên, nhi đồng là nhiệm vụ của toàn Đảng, toàn dân và cũng là đạo lý truyền thống của người Việt Nam. Đảng và Nhà nước ta không ngừng bảo vệ, chăm sóc và giáo dục thiếu niên, nhi đồng, coi đó là nhiệm vụ cách mạng hàng đầu nhằm bồi dưỡng, đào tạo lớp người mới, lớp người kế tục sự nghiệp cách mạng của các thế hệ đi trước.

Trong quá trình hình thành và phát triển học thuyết về vấn đề giải phóng con người, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin đã dành sự quan tâm đặc biệt đối với thanh thiếu niên và hình thành nên một hệ thống quan điểm về quyền trẻ em. Việc nghiên cứu quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về

* NCS, Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn - Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh

quyền trẻ em và sự vận dụng của Đảng có ý nghĩa quan trọng, bảo đảm và thúc đẩy quyền trẻ em ở nước ta trong bối cảnh mới.

2. Quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về quyền trẻ em

Thứ nhất, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin đánh giá rất cao vị trí, vai trò của trẻ em đối với xã hội.

C.Mác và Ph.Ăngghen đã khẳng định: “Tương lai của cả loài người hoàn toàn phụ thuộc vào việc giáo dục thế hệ công nhân đang lớn lên”¹. Ngay sau khi Cách mạng tháng Mười Nga thành công (năm 1917), V.I. Lênin đã chú ý đến một nhiệm vụ của thời kỳ chuyên chính vô sản là bảo vệ, chăm sóc và giáo dục thiếu niên, nhi đồng. Trong bài phát biểu tại Đại hội học sinh cộng sản Nga lần thứ nhất vào ngày 17/4/1919, V.I. Lênin đã nói rõ: “Hiện nay chúng ta chỉ mới làm cái việc đặt những viên đá đầu tiên cho xã hội tương lai, nhưng chính các em sẽ xây dựng xã hội ấy khi các em trưởng thành”². Trong bài diễn văn đọc tại Quảng trường Đỏ, ngày 01/5/1919, V.I. Lênin tiếp tục nhấn mạnh: “Các đồng chí đã trông thấy rõ ràng rằng lâu đài xã hội xã hội chủ nghĩa mà chúng ta đặt nền móng không phải là một điều không tưởng. Lâu đài ấy con cháu chúng ta sẽ xây dựng nó với lòng hăng say gấp bội”³. Khẳng định rõ, trẻ em là những công dân trong tương lai, là những người sẽ xây dựng chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản, đưa sự nghiệp của giai cấp vô sản và của toàn dân tộc đi đến thắng lợi. Do đó, trách nhiệm của Đảng, Nhà nước xã hội chủ nghĩa (XHCN) và toàn thể nhân dân là phải bảo vệ, chăm sóc và giáo dục - đào tạo trẻ em để trở thành những chủ nhân xứng đáng của nước nhà.

Thứ hai, chủ nghĩa Mác - Lênin lên án và tố cáo tội ác của xã hội tư bản đối với trẻ em.

Các nhà kinh điển đã nhiều lần chỉ ra rằng, “Trong nhiều gia đình, người mẹ cũng đi làm ở ngoài như người cha, hậu quả là con cái bị bỏ rơi, hoặc là bị nhốt một mình trong nhà hoặc là bị giao phó cho những

người giữ trẻ thuê. Cho nên không lấy làm lạ nếu hàng trăm đứa trẻ ấy chết vì đủ mọi thứ tai nạn”⁴. Con em nhân dân lao động không được học hành, phải đi làm thuê làm mướn để kiếm ăn. Việc bóc lột trẻ em diễn ra ngày càng nghiêm trọng, khối lượng công việc ngày càng nhiều hơn, “lên 9 tuổi nó đã phải vào công xưởng, mỗi ngày làm việc 6 giờ rưỡi (trước kia làm việc 8 giờ, trước nữa từ 12 giờ đến 14 giờ, thậm chí đến 16 giờ), cho đến 13 tuổi, và từ đấy cho đến 18 tuổi mỗi ngày phải làm việc 12 giờ. Những nguyên nhân làm cho cơ thể suy yếu chưa hết, mà công việc mỗi ngày một nặng thêm”⁵.

Trong Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản, C. Mác viết: “Đại công nghiệp càng phá hủy mọi liên hệ gia đình đối với người vô sản và càng biến các trẻ em thành chỉ là những món hàng mua bán, chỉ là những công cụ lao động thì những lời huênh hoang của giai cấp tư sản về gia đình và giáo dục, về những mối liên hệ êm đềm gắn bó con cái với cha mẹ, lại càng trở nên ghê tởm”⁶. C. Mác và Ph. Ăngghen cũng đã chỉ ra một thực trạng xã hội bất công lúc bấy giờ. Đó là việc con nhà giàu thì được hưởng giáo dục và mọi quyền khác, còn con em nhân dân lao động lại không được có các quyền đó. Các ông đã đề ra phương hướng đấu tranh chống việc bóc lột lao động trẻ em, chống lại việc bắt trẻ em làm việc quá sức, phải lao động không vì mục đích giáo dục mà chỉ vì lợi nhuận của chủ nghĩa tư bản; đồng thời, đề ra những biện pháp bảo vệ quyền của nhi đồng và thiếu niên. Trong bất cứ trường hợp nào cũng không được phép sử dụng lao động của nhi đồng và thiếu niên, nếu lao động đó không được kết hợp với giáo dục.

Căn cứ vào tình hình thực tế dưới chủ nghĩa tư bản, C.Mác và Ph.Ăngghen đã đề ra mức độ lao động thích hợp cho trẻ em theo giới tính, lứa tuổi, thể lực và đòi pháp luật tư sản cần phải quy định giới hạn thời gian lao động của trẻ em làm trong các công xưởng tư bản làm việc những ngành có hại cho sức khỏe và nghiêm cấm sử dụng trẻ em vào ban

đêm,... Qua đó cho thấy, để trẻ em được sống hạnh phúc, được giáo dục đầy đủ thì phải làm cách mạng lật đổ chủ nghĩa tư bản, giai cấp vô sản phải nắm lấy chính quyền, thiết lập chuyên chính vô sản và xây dựng xã hội XHCN và cộng sản chủ nghĩa.

Thứ ba, chủ nghĩa Mác - Lênin khẳng định chăm sóc, bảo vệ, giáo dục trẻ em là trách nhiệm của cả gia đình, cộng đồng và xã hội.

Hiểu rõ vị trí, vai trò của trẻ em đối với sự phát triển của đất nước, chủ nghĩa Mác - Lênin khẳng định bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em là nhiệm vụ cho các cấp, các ngành, nhất là các cơ quan làm công tác thiếu niên nhi đồng, nhà trường, gia đình và tất cả những người lớn tuổi trong xã hội: “Việc nuôi dạy con cái trở thành công việc của xã hội; xã hội chăm sóc tất cả các trẻ em như nhau, dù đó là con hợp pháp hay con hoang”⁷. Tháng 8/1866, trong chỉ thị về một số vấn đề gửi các đại biểu Ban Chấp hành Trung ương lâm thời, C. Mác lại nhấn mạnh và làm rõ thêm lời khẳng định: “Quyền của nhi đồng và thiếu niên phải được bảo vệ. Các em không có khả năng tự mình bảo vệ lấy mình. Vì vậy nghĩa vụ của xã hội là phải bảo vệ các em”⁸.

Ngay trong những điều kiện vô cùng khó khăn của những năm đầu của chính quyền xô viết, V.I. Lênin với cương vị là người đứng đầu Nhà nước xô viết, đã làm hết sức mình để chăm lo đến đời sống và sức khỏe của trẻ em. Trong đó, chỉ thị phải dành những gì tốt nhất, ngon nhất, đẹp nhất cho trẻ em; phải xây dựng một nền y tế và giáo dục vì con người, cho con người, tất cả vì mục đích phát triển của con người.

Việc giáo dục thế hệ trẻ nhằm đào tạo một “thế hệ có khả năng thực hiện vĩnh viễn chủ nghĩa cộng sản”⁹. Các nhà kinh điển đều đã đề ra việc giáo dục toàn diện, về trí dục, đức dục, thể dục, kỹ thuật bách khoa cho trẻ em, đồng thời hết sức coi trọng việc kết hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình với xã hội; kết hợp giữa nhà trường với các đoàn thể, trước hết là Đoàn thanh niên và đội thiếu niên nhi đồng...

3. Vận dụng quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về quyền trẻ em ở Việt Nam

Xuất phát từ quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về quyền trẻ em, một trong những đường lối xuyên suốt trong sự nghiệp lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam là bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em - những chủ nhân tương lai của đất nước.

Về vai trò của trẻ em, Đảng Cộng sản Việt Nam đã xác định yếu tố con người giữ một vị trí hết sức quan trọng. Con người là vốn quý nhất, con người được phát triển toàn diện về đức - trí - thể - mỹ sẽ là động lực chủ yếu thúc đẩy sự nghiệp đổi mới của đất nước phát triển mạnh mẽ. Hiện nay, ở nước ta, thanh thiếu niên “sẽ là người kế tục sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”¹⁰. Vì vậy, Đảng và Nhà nước đã có những chiến lược phát triển con người cùng với các mục tiêu về bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em nhằm thực hiện thành công sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Về trách nhiệm của Đảng, Nhà nước và xã hội trong việc thực hiện quyền trẻ em, Đại hội VII của Đảng thông qua Chiến lược ổn định và phát triển kinh tế - xã hội đến năm 2000 nêu rõ quan điểm: “coi sự nghiệp bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em là trách nhiệm của Đảng, Nhà nước, các đoàn thể nhân dân, của mọi công dân và của mọi gia đình”¹¹. Ngày 05/11/2012, Bộ Chính trị ban hành Chỉ thị số 20/CT-TW về việc tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác chăm sóc, giáo dục và bảo vệ trẻ em trong tình hình mới. Trong đó, yêu cầu các cấp ủy đảng, chính quyền, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các đoàn thể phải quán triệt và thực hiện tốt 7 nhiệm vụ trọng tâm về công tác trẻ em. Sau khi Chỉ thị số 20/CT-TW được ban hành, Quốc hội, Chính phủ và các cơ quan quản lý nhà nước về công tác trẻ em đã thể chế hóa các quan điểm, mục tiêu, nhiệm vụ của Chỉ thị số 20/CT-TW thành các văn bản quy phạm pháp luật, góp phần nâng cao hiệu quả và hiệu lực quản lý nhà nước về bảo vệ, chăm sóc

và giáo dục trẻ em. Cấp ủy, chính quyền, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam ở các địa phương cũng đã kịp thời tổ chức, triển khai thực hiện nghiêm túc Chỉ thị số 20/CT-TW và đạt được nhiều kết quả.

Nhằm xây dựng và phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam, trong Văn kiện Đại hội XIII của Đảng xác định rõ: “Quan tâm chăm lo công tác giáo dục, bồi dưỡng và bảo vệ trẻ em, thiếu niên, nhi đồng”¹² và “Tăng cường giáo dục kiến thức, kỹ năng bảo vệ trẻ em, kiểm soát tình hình tai nạn, bạo lực với trẻ em. Tiến tới phổ cập giáo dục mầm non cho trẻ em dưới 5 tuổi. Tăng cường giám sát, kiểm tra việc thực hiện chính sách, pháp luật về trẻ em...”¹³. Điều này thể hiện sự khát vọng sự phát triển đất nước Việt Nam hùng cường, thịnh vượng và hạnh phúc.

Về công tác hành pháp, Việt Nam là quốc gia đầu tiên ở châu Á và thứ hai trên thế giới phê chuẩn Công ước của Liên hiệp quốc về quyền trẻ em năm 1989 (CRC). Công ước gồm 54 điều khoản, trong đó nêu bật các nguyên tắc cơ bản về quyền trẻ em; Nhà nước phải dành những lợi ích tốt nhất cho trẻ em và trong trường hợp, những điều khoản trong luật quốc gia hoặc quốc tế có lợi hơn cho trẻ em so với những điều khoản trong Công ước sẽ được áp dụng. Sau khi phê chuẩn Công ước này, Việt Nam đã nhanh chóng sửa đổi, bổ sung hệ thống pháp luật để nội luật hóa vào hệ thống pháp luật quốc gia. *Hiến pháp* năm 2013 khẳng định tại Điều 37: “Trẻ em được gia đình, Nhà nước và xã hội bảo hộ, chăm sóc và giáo dục”.

Trên tinh thần và các quy định về quyền trẻ em trong Công ước của Liên hiệp quốc về quyền trẻ em và *Hiến pháp* năm 2013, quyền trẻ em đã được thể chế hóa trong *Luật Trẻ em* năm 2016 (gồm 7 chương và 106 điều), trong đó quy định 25 quyền dành cho trẻ em. Bên cạnh đó, còn có nhiều văn bản pháp luật khác cũng chứa đựng những quy định trực tiếp hoặc gián tiếp về quyền trẻ em, như: *Luật Giáo dục* năm 2005 (sửa đổi, bổ sung năm

2009) và hiện là *Luật Giáo dục* năm 2019; *Luật Hôn nhân và Gia đình* năm 2014; *Luật Phòng, chống bạo lực gia đình* năm 2007; *Luật Bảo hiểm y tế* năm 2008 (sửa đổi, bổ sung năm 2014); *Bộ luật Lao động* năm 2012 (hiện nay là *Bộ luật Lao động* năm 2019); *Bộ luật Dân sự* năm 2005 (nay là *Bộ luật Dân sự* năm 2015); *Bộ luật Hình sự* năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017); *Bộ luật Tố tụng dân sự* năm 2015...

4. Kết luận

Với những quan niệm khoa học, đầy tính nhân văn, chủ nghĩa Mác - Lênin đã bảo vệ và đòi những quyền lợi chính đáng cho trẻ em, kế thừa và phát triển của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh về quyền trẻ em; về bảo vệ, chăm sóc, giáo dục thiếu niên, nhi đồng, Đảng, Nhà nước ta đã vận dụng trở thành cơ sở lý luận, phương pháp luận cho việc nhận thức và giải quyết vấn đề quyền của trẻ em ở Việt Nam hiện nay nhằm mang lại sự tự do, bình đẳng, phát triển toàn diện cho con người và cộng đồng xã hội □

Chú thích:

1, 2, 3, 6, 8, 9. C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I. Lênin, *Xtalin về công tác bảo vệ chăm sóc và giáo dục thiếu niên, nhi đồng* (1974). H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 22, 59, 62, 18, 21, 53.

4. C.Mác và Ph.Ăng ghen toàn tập (1994). Tập 2. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 464.

5. C.Mác và Ph.Ăng ghen toàn tập (1995). Tập 16. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 517.

7. C.Mác và Ph.Ăng ghen toàn tập (1995). Tập 21. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 119.

10. Ủy ban Bảo vệ và Chăm sóc trẻ em Việt Nam (1998). *Tăng cường lãnh đạo công tác bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em*. Hà Nội, tr. 11.

11. Đảng Cộng sản Việt Nam (1991). *Chiến lược ổn định và phát triển kinh tế - xã hội đến năm 2000*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 38 - 39.

12, 13. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 143, 233.